

RI WUJ XTZ'IB'AX CHKECH RI E'AJHEB'RE'O

Keb' oxib' tzij puwi' ri wuj xtaq chkech ri Eajheb'reo

Ri wuj xtaq chkech ri eajheb'reo man rech ta ri Pab'lo. We wuj ri' xtz'ib'axik kech ri winaq che xketa'maj ri nimalaj taq q'ijilanik xb'anik pa ri Jersusalem pa ri Nim Rachoch ri Dyos. Kuk'utu che are ri Kristo nimalaj Chuchqajaw. Xoquje' kach'aw puwi' ri Kojonik, e are kuk'ama' uloq ub'ixik ri kikojonik ri winaq pa ri Exodo.

Pa ri kapitulo 1, kuya ub'ixik che ri Uk'ojol ri Dyos k'o puwi' ronojel ri jastaq k'o chuwachulew e ri k'o pa ri kaj (kapitulo 1). Are are' ri nimalaj Chuchqajaw che kakowinik ke'ukolo ri erachalal rumal rech che q'axinaq pa ri k'ax jacha ri erachalal. Chiwila' 2,17: *“Rumal k'u wa' weri”, xas rajawaxik wi, che Are', pa ronojel, jeri' ub'antajik jacha ri kib'antajik ri erachalal, arech ri are' kuxik Nim Chuchqajaw ruk' nimalaj loq'oq'eb'al uk'u'x, che man kuk'ex ta ri utzij chuwach ri Dyos, aretaq chi' xas kutoj ri jetaq umak ri siwan tinimit.”*

Pa ri kapitulo 3-4 are kuya ub'ixik che ri eterne'l rech ri Jesus Kristo rajawaxik man kakib'an ta k'ax chrech ri Dyos jacha xkib'an ri eajisrael pa ri tz'inalik ulew. Pa ri kapitulo 7 kuya ub'ixik che ri Kristo are nimalaj Chuchqajaw qas jeri' jacha ri Melkisedek.

Pa ri kapitulo 8 y 9, ri Kristo kok chikaj pa ri Tyoxlaj K'olb'al, xas are are' ri tab'al toq'ob' chi xas xa jumul rech ronojel taq mul. Jeri' jacha kub'an ri nimalaj chuchqajaw ronojel taq junab' che kuchi'j ruk' ri kikik'el ri jetaq awaj rech toq'ob'isab'al kiwach ri winaq rumal ri kimak. Chiwila' ri Leb'itiko 16.

Pa ri kapitulo 10 kuk'utu che ri ojer taq tab'al toq'ob' man k'o ta upatan rumal rech che man k'o ta kak'extajik kumal, k'atek'ut ri tab'al toq'ob' kuchi'j ri Kristo are wa' ri qas utzalaj tab'al toq'ob' rumal rech che ruk' we tab'al toq'ob' ri' ronojel kak'extajik.

Pa ri kapitulo 11-12 are kutzijoj ri kikojonik ri eojer taq winaq kub'ij ri B'ibli'a. Xoquje' katzijon puwi' ri keb' chapb'alq'ab'.

E pa ri kapitulo 13 kuya' keb' oxib' pixab' puwi' ri k'aslemal rajawaxik pa ri Komon Tyox.

RI WUJ XTZ'IB'AX CHKECH RI E'AJHEB'RE'O

Ujaqib'al Tziz. Ri K'ojolxel

¹K'i taq mul e pa ronojel ub'anik, ri Dyos xch'aw chkech ri Eqatat kumal ri eq'axel utzij, ²pa taq we q'ij ukamik ri', che k'isb'al taq q'ij ch'awinaq chqech rumal ri Uk'ojol; ri are' che xrokisaj echb'anel chech ronojel jas uwach, e xoquje', rumal ri Are', xub'an ri uwachulew. ³We K'ojolxel ri', k'o sib'alaj uq'ijil e are' uwachb'al ri Dyos; ri Are' utoq'em ri uwachulew ruk' ri utzij che k'o sib'alaj uchuq'ab'; aretaq chi' xb'antaj ri ch'ajch'ob'enik ruk' taq ri makaj, xt'uyi' pa rikyaq'ab' ri Nimalaj Ub'antajik chikaj, ⁴ri Are', ukamik ri', are nimalaj chkiwach ri e'anjelib' rumal ri b'i'aj xya'taj chrech e xoquje' rumal che echb'anel; k'atek'uri' ri jun b'i'aj xya'taj chech, are nimalaj chi na chuwach ri kib'i' ri e'are'.

At, at nuk'ojol, pa we jun q'ij ri', ri in xatinwalk'uwa'laj

⁵Je' nak'ut, ¿jachin jun anjel, che ri Dyos xub'ij chrech: at, at nuk'ojol, pa we jun q'ij ri', ri in xatinwalk'uwa'laj? Xoquje': ri in, inutat, e ri are' nuk'ojol. ⁶K'atek'uri', aretaq chi' xuya' ri nab'e ralk'uwa'l pa we uwachulew kub'ij: Ri Are', chkiq'ijilaj konojel ri e'u'anjelib' ri Dyos. ⁷K'atek'uri', pakiwi' ri e'anjelib' kub'ij: Kub'an kyaqiq' chkech ri e'u'anjelib', kub'an nimalaj q'aq' chkech ri e'upatanijelab'; ⁸puwi' ri Uk'ojol kub'ij: ¡Ayum! Dyos, ri Atem kkanaj chub'eq'ij chub'esaq: e ri uch'imi'yal ri rajawib'al, uch'imi'yal ri ujunamilal. ⁹Ri at, xaloq'oq'ej ri suk'il e xapaqchi'j ri man k'aslemal ta ruk' Dyos, rumal k'uri', ri Dyos, ri Adyos, xutoxej paw'i' jun ole'o che rech ki'kotemal, are xutoxej paw'i' ri at chkiwach ri e'awachalal. ¹⁰K'atek'uri', xoquje': Ri at, Ajawxel; che xas pa ri umajib'al uloq xakoj ri utikb'alil ri uwachulew; e ri kaj xas uchak wi ri aq'ab' at. ¹¹Wa' weri', k'o uk'isb'al wa', k'atek'ut, ri at katkanaj kan wa'; ronojel wa' weri', kq'aleb'ik je' jas jun atz'yaq; ¹²je' jas jun manta kab'alq'atij wa', je' jas jun atz'yaq; e xa jeri' wa', kk'extajik. K'atek'uri' ri at, at jewi chub'eq'ij chub'esaq, ri ajunab' pa junalik man k'o ta uk'isik ri'. ¹³K'atek'uri'; ¿jachin jun anjel, che ri are' kub'ij chrech: Chatt'uyul pa wikyaq'ab', xas k'ate' ke'inkoj na ri e'ak'ulel ejacha jun toq'b'al chuxe' ri awaqan? ¹⁴¿La man konojel ta ri e'are' e'uxlab'al, che k'o jun kichak patan xetaq chrech, arech kekipatanij ri kkechb'ej na ri kolotajem?

¿La kujkowin k'u ri' ri uj kujanimajik, we ri uj man kqaj ta ri kolotajem ri'?

²Rumal k'u wa' weri' rajawaxik, che ri uj kqakoj qachuq'ab' pa taq ri tziz xqato, arech ri uj, man kqasach ta chb'il taq qib'. ²We ri tziz che xkib'ij ri e'anjelib' utz, e rumal k'uri' ronojel makaj e ronojel ri man nimanik taj k'o utojib'alil, ³¿la kujkowin k'u ri' ri uj kujanimajik, we ri uj man kqaj ta ri kolotajem ri'? We kolotajem ri' xumajij ub'ixik ri Ajawxel; k'atek'uri' xjikib'ax chi ub'ixik kumal ri xetowik. ⁴Ri Dyos xuya' uchuq'ab' ri kitzij ruk' taq k'utb'al, ruk' nimalaj taq jastaq, ruk' jujun taq mayib'al xas pa ronojel, e xoquje' rumal jujun taq usipanik ri Tyoxlaj Uxlab'axel jeri' jacha kraj ri are'.

Ri uchak ri Kristo

⁵Je' nak'ut, ri Dyos man xuya' ta ri uwachulew che ri kpe na chwe'q kab'ij chkech ri anjelib', ri uwachulew che kqatzijoj uj ri'. ⁶Xane jun winaq, pa jun k'olib'al, xutz'ib'aj we tzij ri': ¿Jas uwach ri winaq, che ri at kna'taj ri are' chawech? On ¿jas uwach ri uk'ojol ri winaq che ri at katok il chech? ⁷Ri at, xakoj ri are' xas nitz' chi na jub'iq chkiwach ri e'anjelib'. Xaya' chech ri are' ri q'ijil e ri nimalaj ub'antajik. ⁸Ri at, ronojel xakoj chuxe' raqan. Aretaq chi' xukoj ronojel chuxe' ri ukowinem, man k'o ta jun jas uwach che man ta k'o chuxe' ri ukowinem. Je', qastzij nak'ut, ukamik ri', maja' kqilo we ronojel k'o chuxe' ri ukowinem. ⁹K'atek'uri', ri Are' che xb'an chi na nitz jub'iq' chkiwach ri e'anjelib', ri Jesus, ri uj kqil ri Are' k'o ri uq'ijil e nimalaj ub'antajik, rumal rech che xuk'axk'olij ri kamikal: rumal ri usipanik ri Dyos, rajawaxik che ri Are' xreta'maj ri kamikal, arech utz chkech konojel winaq.

¹⁰Qastzij na k'ut che utz, che ri Are' kraj kuk'am kib'e sib'alaj e'alk'uwa'laxelab' pa ri q'ijil; ri Are' che are xb'anow ronojel e che rajaw ronojel, xtz'aqatik rumal ri k'ax; ri are' k'amal b'e pa ri kolotajem. ¹¹Ri Are' che ktyoxrisanik e ri e'are' che ketyoxrisaxik, junam ri kimajib'al. Rumal k'u wa' weri', ri Are' man kk'ix taj aretaq chi' ix wachalal kcha chkech; ¹²aretaq chi' kub'ij: Ri in, kinya na ub'ixik ri ab'i' chkech ri ewachalal, chkixo'l ri komon Tyox kinb'ixon na wa'. E xoquje': ¹³Kinkub'a' na wa' ri nuk'u'x chrij. E jumul chik kub'ij: Uj k'olik waral ri', ri in e ri e'alk'uwa'laxelab' xuya' ri Dyos chwech.

¹⁴Je' na k'uri', je' jas ri e'alk'uwa'laxelab' k'o junam kkik'el e junam kib'aqilal; xoquje', ri Are', ruk' wa' weri', xkowinik xuk'is tzij puwi' ri rajaw ri kamikal ruk' ri ukamikal ri Are', e ri rajaw ri kamikal are ri K'axtok', ¹⁵e ri Kristo ruk' ri ukamikal ri Are', xuto' kiwach konojel ri winaq che pa ronojel kik'aslemal iximalalik rumal rech che kixe'm kib' chuwach ri kamikal, e xas pa jumpa ik'as wi, eyutulik. ¹⁶Rumal rech, che man are ta kok ilo chkech ri e'anjelib', xane are kok ilo chkech ri rija'lil ri Ab'raham. ¹⁷Rumal k'u wa' weri', xas rajawaxik wi, che Are', pa ronojel jeri' ub'antajik jacha ri kib'antajik ri erachalal, arech ri are' kuxik Nim Chuchqajaw ruk' nimalaj loq'oq'eb'al uk'u'x, che man kuk'ex ta ri utzij chuwach ri Dyos, aretaq chi' xas kutoj ri jetaq umak ri siwan tinimit. ¹⁸Ri are' che xuk'axk'olij ri k'ax, kkowin ri' ktob'an kuk' e kuya' ri rajawaxik chkech ri jachintaq kkik'axk'olij ri k'ax.

Ri Kristo nimalaj ub'antajik chuwach ri Mo'ises

³¹Xa jek'uri', ix tyoxlaj taq achalaxik, ri ix che ixsik'im chikaj, chitoq'ob'isaj b'a uwach ri Apostol e ri Nimalaj Chuchqajaw chrech ri qakojonik, che are ri Jesus, ²ri are' che man kuk'ex ta ri utzij chuwach ri Are' che xu'uxisaj jeri', ri are', xoquje' jeri' jacha ri Mo'ises che man xuk'ex ta ri Utzij xas pa ronojel ri rachoch. ³Rumal rech, che ri are', xilitaj ri usuk'il che are nim chi na uq'ijil chuwach ri uq'ijil ri Mo'ises; rumal rech, che ri nimalaj ub'antajik ri ajb'anal ja, xas are nimalaj ub'antajik chi na chuwach ri nimalaj ub'antajik ri jun ja. ⁴Je' nak'ut, ronojel ja, k'o jun winaq che kyakowik, k'atek'uri', ri Ajyakanel chrech ronojel uwachulew, are ri Dyos. ⁵Qastzij na k'ut, che ri Mo'ises, man xuk'ex ta ri utzij xas pa ronojel ri rachoch, jeri' jas jun ajpatanijel, arech kk'uttajik ri ronojel ri tzij che rajawaxik kya ub'ixik; ⁶k'atek'uri', ri Kristo, ri are' jun alk'uwa'laxel, man xuk'ex ta ri utzij xub'an k'amal b'e pa ri rachoch; e uj ri' ri uj rachoch we kujkanaj pa uchuq'ab' e pa ri uki'kotemal ri qeye'b'al.

Ri ruxlanem ri Dyos

⁷Rumal k'uri', jacha kub'ij ri Tyoxlaj Uxlab'xel: Pa we q'ij ri', we xita ri uch'ab'al, ⁸mib'an ko chrech ri iwanima' je' jas pa ri ch'o'j, pa ri uq'ij ri k'ax pa ri tz'inalikalaj ulew, ⁹jawi' ri e'itat xkib'an k'ax chwech e xinkitaqchi'j pa ri makaj, aretaq chi', che xilitaj ne' kumal ri nuchak ¹⁰pa kawinaq junab'. Rumal k'u weri', ri in xyaktaj woyowal chkech we ija'lil ri' e xinb'ij: Ronojel mul xas sachinaq wi ri kanima', man xketa'maj ta ri nub'e; ¹¹k'atek'uri', xinkoj ri nutzij pa ri woyowal: ¡Jayi'! ri e'are', man ke'ok taj pa ri wuxlanem.

¹²Qas utz rilik chib'ana' ix achalaxik! Wene' k'o jun chixo'l ri ix che itzel ranima' k'olik; ri are' ri', kkowinik che naj kb'e wi chech ri Dyos rumal che man k'o ta ukojonik; ¹³xane chiya'a' ichuq'ab' chb'il taq iwib' ronojel taq q'ij, are ajtzij jumpa kuch'ij we jun kamik ri', arech man k'o ta jun chixo'l ri ix che k'o jun ko ranima' rumal ri makaj. ¹⁴Rumal rech, che ri uj, xas uj k'o pa ri Kristo, we ri uj kujkanaj chi k'a pa ri uk'isb'alil na, pa ri uchuq'ab'alil ri ukub'isab'al qak'u'x jacha pa ri nab'e qakojonik. ¹⁵Aretaq chi' kb'ixik: pa we q'ij ri', we kita ix ri uch'ab'al, mib'an ko chech ri iwanima' jeri' jacha kb'an pa ri ch'o'j, ¹⁶E jachin k'uri', che pa ri nab'e xkita ri Tzij e pa ri ukab' xech'o'jinik? ¿La man e'are' ta konojel ri xe'el uloq pa ri Egipto rumal ri Mo'ises? ¹⁷E jachin k'ut ri xpe royowal chkech chi pa kawinaq junab'? ¿La man chkech ta ri e'are' che xemakunik, k'atek'uri', ri kib'aqil xtzaq kan pa ri tz'inalik ulew? ¹⁸E jachin k'u ri' ri xub'ij chkech che xas man ke'ok ta ri' pa ri ruxlanem, we man chkech ri jachintaq man xeniman taj? ¹⁹Xa je' k'uri', ri uj kqilo che man xekowin taj xe'okik rumal rech che ri e'are' xas xkik'ex ri kitzij chrech Are'.

⁴Chqaxib'ij b'a' qib'; we ukamik ri' che k'o na uchuq'ab' ri jikib'am tzij chech; che loq' kb'an na okem pa ri ruxlanb'al ri Are'; k'atek'uri', wene' k'o jun chixo'l ri ix, che kb'eytajik arech kopanik. ²Xoquje' ri uj jacha' ri e'are' qak'amon jun utzalaj k'ak' tzij. K'atek'ut, ri tzij che xkik'amo, man k'o ta utzil xub'ana' chkech, ri jachintaq man xekanaj ta pa ri are qastzij kojoniq, rumal rech che man ek'o ta kuk' ri e'are' che xetowik. ³Ri uj che k'o ri qakojonik, ujokinaq pa jun uxlanem, jeri' jacha ri ub'im Are': Rumal k'uri', ri in, xinjikib'a' ri nutzij pa ri woyowal: ¡Jayi'!, ri e'are', man ke'ok ta ri' pa ri wuxlanem. K'atek'uri', ri uchak ri Dyos, uk'isom chi ub'anik chi pa ri ub'anik uloq ri uwachulew, ⁴xane xas tz'ib'atalik puwi' ri uwuq q'ij: k'atek'uri', ri Dyos, xuxlanik pa ri uwuq q'ij che ronojel taq ri uchak. ⁵Xoquje', kub'ij chi jumul pa ri tz'ib'atalik: Ri e'are', man ke'ok ta ri' pa ri wuxlanem. ⁶Xa jek'uri', saq chqawach, che rajawaxik che ke'ok ejujun; e ri enab'e chech uk'amik ri utzalaj tzij, man xe'ok taj, rumal rech che ri e'are' man xeniman taj. ⁷Ri Dyos, kuch'ik jun chik q'ij, kamik ri' e kub'ij chi rumal ri David, si pa k'ilaj taq q'ij chi aq'anoq, jacha xtz'ib'atajik ajsik: Pa we jun q'ij ri', we ri ix kita ri uch'ab'al, mib'an b'a' ab'aj chech ri iwanima'. ⁸Rumal rech, ri Josu'e, weta xuk'am kib'e ri E'ajisra'elita pa ri uxlanem, ri Dyos man kch'aw ta chi ri' pa jun q'ij chi aq'anoq. ⁹Rumal kuri', xas q'alaj che k'o jun uxlanem; ri uxlanem pa ri uwuq q'ij kya chkech ri e'uwinaq ri Dyos. ¹⁰Rumal rech, jachin kok pa ri ruxlanem, xoquje' kuxlan ri' che taq ri uchak, jeri' jacha ri Dyos che xuxlan chech taq ri uchak. ¹¹Chqakojo' b'a' qachuq'ab', arech ri uj kujok pa we uxlanem ri', arech man k'o ta jun winaq ktzaqik rumal che are kub'an rech kuk' ri winaq che man xeniman taj.

¹²Tzij nak'ut, che ri utzij ri Dyos k'o ri uk'aslemal e utzalaj ub'antajik, e che are sib'alaj kqupin chi na chuwach jun ch'ich' rech ch'o'j che k'o keb' utzaltmal; chi kokik k'a pa ri kkijach wi kib' ri qalma' e ri quxlab'al, xas k'a pa ri taq konsil e pa taq ri upam b'aq; e ri are' kub'an ri q'atojtzij puwi' taq ri kuna'o e ri kuchomaj ri anima'. ¹³Chuwach ri are', man k'o ta jun jas uwach che awatalik kkanaj; xane xas ronojel ch'analik e q'alaj chuwach taq ri uwoq'och ri Are', che xas chuwach ri are', rajawaxik kb'an ri q'atojtzij paqawi' ri uj.

Jesus Nimalaj Chuchqajaw

¹⁴K'atek'uri', ri uj k'o jun Nimalaj Qachuchqajaw, che xrokisaj rib' pa ri kaj. Ri Jesus, che uk'ojol ri Dyos -Chqakojo' b'a' qachuq'ab' che uk'olik ri tzij rech ri qakojonik. ¹⁵Rumal rech*⁶, che ri uj man k'o ta jun Qachuchqajaw che mata kkowin che uch'ob'ik ri qatu'qaril, xane ri Are', xuriq k'ax xas pa ronojel e junam quk' ri uj, xuwi man junam ta quk' pa ri makaj. ¹⁶Ruk' chuq'ab'alil, jo' b'a' pa ri tem che rech ri usipanik, arech kqariqo e kk'o'ji' ri uloq'oq'eb'al uk'u'x, e xoquje' arech kqariq ri usipanik chqech qas arechi' kub'ana' rajawaxik e qas arechi' kqaj uj.

Tob'al taq toq'ob' chuwachulew pa ri uq'ij ri utyojal

⁵Xas rumal che ronojel nim chuchqajaw chkixo'l ri ewinaq kel wi uloq e ri are' kokisaxik arech kub'an uchak rech tab'al toq'ob' pakiwi' ri winaq chuwach ri Dyos, arech kuchi'j ri taq sipanik e ri jetaq to'b'al rech sachb'al uwach ri jetaq makaj. ²Ri are' ri', kkowinik ke'uloq'oq'ej ri winaq che man keno'jinik taj e ri winaq che esachinaq pa ri kib'e, rumal rech, che ri are' xoquje' sotalik rij che tuqa'ril, ³e rumal we tuqa'ril ri', rajawaxik che kuchi'j jujun taq to'b'al arech ksach uwach ri umak ri are' e xoquje' jeri' kub'ano rech toq'ob'isab'al kiwach ri siwantinimit. ⁴Man k'o ta jun kukoj rib' chuwach we nimalaj uk'olib'al patan ri', xuwi ri sik'italik xas rumal ri Dyos jeri' jas usik'ixik xub'an chech ri A'aron.

⁵Xoquje' nak'ut, ri Kristo, ri are', man xrokisaj ta chb'il aq'an rib', ri uq'ijil ri nim chuchqajawasanik, xane xuk'am chech ri Are' che xub'ij chech: At, ri at nuk'ojol qas pa we kamik ri'; xatinwalk'uwa'laj pa we jun q'ij ri'; ⁶xoquje', kub'ij pa jun chik tz'ib'atalik: Ri at, at chuchqajaw chi pa junalik, jeri' jas ri ucholajil ri Melkisedek. ⁷Ri are', pa taq ri uq'ijil ri uk'aslemal ri ub'aqil, xuta ruk' sib'alaj raqoj chi'aj e ruk' sib'alaj uwa'l uwach chrech ri Are', ri kkowinik kukol ri are' chuwach ri kamikal; e weri', utz chuwach ri Dyos, rumal ri uk'aslemanik ruk' ri Dyos; ⁸k'atek'uri', ri are' che xoquje' k'ojolxel, xas xreta'maj xnimanik pa ri k'ax; ⁹k'atek'uri', aretaq chi' xopan pa ri tz'aqatalaj utzil, ri are' xokik rech junalikalaj kolotajem toq'ob'isab'al kiwach konojel ri keniman chrech ri Are'. ¹⁰Rumal rech, che ri Dyos, xusik'ij ri Are' che Nim Chuchqajaw jacha ri ucholajil ri Melkisedek.

Ri kik'aslemal ri etyoxlaj winaq

¹¹Puwi' weri', ri uj, rajawaxik che kqaya' ub'ixik k'ilaj taq tzij, pune'taj che k'ax usolixik, rumal rech che ri ix, kamik ri' k'ax e man utz ta ri ichomanik. ¹²Ri ix, rumal taq ri ijunab' chik, kixkowin na k'uri' che ixajtjab' chik, k'atek'ut, kamik ri', kub'ana' chi na rajawaxik chi jumul ri nab'e taq utzij ri Dyos chiwech, e rumal nak'ut weri' xib'ano, che rajawaxik chi na ri ileche chuwach che k'o ko ri iwa. ¹³Rumal rech, che ri jun che maja' kuya' kan ri leche, man kkowin ta ri' kutij ri utzij ri q'atb'altzij rumal rech che ri are' xas jun ak'al na; ¹⁴k'atek'uri', ri etz'aqat taq winaq chik, ko chik ri kiwa kkitijo, ri e'are' che xas rumal ri kik'aslemal kkowinik che rilik, jawi' k'o wi ri utzil e jawi' k'o wi ri itzel.

Ri uchomanik ri ajtz'ib'

⁶¹Rumal k'u wa' weri', chqaya'a' b'a kan ri nab'e taq tzij puwi' ri Kristo, e chujpaqalb'a' xas ruk' ri utzalaj taq tzij, e maqab'ij chi b'a' jun chik tzij puwi' ri nab'e taq tzij che are ri uk'exik ri qak'u'x chuwach ri kaminaq taq chak e ri tzij puwi' ri qakojonik, ²ri tijonik puwi'

ri qasna' e ri ukojik ri q'ab'aj cho ri jolomaj, ri k'astajib'al kech ri kaminaqib' e ri junalik q'atb'altzij. ³E weri', kqab'an na wa', we kya'taj chqech rumal ri Dyos.

⁴Rumal rech, che si man loq' ta ri', che ri jachin taq ri xk'oji' ri saqil kuk', ri e'are' che xkina'o e xk'oji' ri usipanik ri kaj kuk', xk'oji' ri Tyoxlaj Uxlab'xel kuk', ⁵xk'oji' e xkina' ri utzalaj taq tzij k'ak' rech ri Dyos, xk'oji' kuk' ri uchuq'ab' ri uwachulew ri kpe na chwe'q kab'ij.

⁶K'atek'uri', si ruk' ronojel weri', ri e'are' xetzaqik; chik'ak'ar chi b'a' pa ukumul ruk' jun k'ak' kik'aslemal rumal ri utzirik ib' ruk' ri Dyos, rumal rech, che ri e'are' ri' kakiripab'a' chi jumul ri uk'ojol ri Dyos ruk' weri', e kakiya' pa etzelaxik uwach chkiwach ri winaq. ⁷Rumal rech, jun ulew che jawi kpe sib'alaj jab' e che kuya' utzalaj taq q'ayes chkech ri kakichakuj uwach, we jun ulew ri' si kya'taj na ri' chrech ri utewchi'b'al ri Dyos. ⁸K'atek'ut, ri jun ulew che kuya ri k'ix e ri chaqi'j, ri are' ri', naqaj ri' k'o wi chrech ri yoq'oj tzij kab'an chrech, e pa ri uk'isb'alil kporox b'i ri'.

Ri Dyos, ri are' xas suk'ilalaj ub'antajik

⁹K'atek'ut, ri ix che ixloq'laj, pune'tane' xas jeri' kqab'ij pa iwi' ri ix, ri in kinchomaj che xas kqeye'j chi na chiwech ri ix, utzalaj taq jastaq, e che ri jastaq uwach ri' qas kixuk'am ub'i pa ri kolotajem. ¹⁰Rumal rech, che ri Dyos, ri are' xas suk'ilalaj ri ub'antajik, che mata ne' kna'taj chrech ri ichak, on ri loq'oq'eb'al ik'u'x xik'utu, rech ri toq'ob'isab'al uwach ri ub'i' ri Are', ruk' ri taq patanajik xiya' chkech e kiya' na chkech kamik ri' ri etyoxlaj taq winaq. ¹¹Ri uj, xuwi kqaj, che iwonojel ri ix, chik'utu' b'a', che kixok il chi pa ri uk'isb'alil arech qas kb'antaj ri eyeb'al, ¹²arech ri ix man, ixsaq'or taj, xane' chib'ana' jeri' jacha ri e'are', che chi rumal ri kikojonik e ri kikoch'onik, kkechb'ej na ri' ri jetaq chi'm kanoq.

¹³Aretaq chi', ri Dyos, xub'ij ri chi'nik chrech ri Ab'raham, ri Dyos, man loq' taj xuya' ri utzij puwi' jun chik, rumal rech che man k'o ta chi jun che are nim chuwach ri Are', xa je' kuri', xuya' ri utzij chb'il aq'an rib', ¹⁴e jeri' xub'ij: Je', ri in, katinnojisaj na ri' chech tewchi'b'al, e ri in kinb'an na ri' che sib'alaj kk'yar na awach. ¹⁵K'atek'uri', ri Ab'raham, xkanaj kan pa ri kojonik, e xa je k'uri', xrilo aretaq chi' xb'antajik ri chi'nik che xub'ij ri Dyos chrech. ¹⁶Ri winaq, kkiya' ri kitzij rumal jun chik che are nimalaj ub'antajik chkiwach e'are', e ri uya'ik ri tzij ri', are wa' ri kujikib'a' che kk'isik ronojel uwach ch'o'j. ¹⁷K'atek'uri', ri Dyos, aretaq chi' ri are' xraj xuk'ut chkiwach ri ke'echb'anik na ri chi'nik, ri che man kuk'ex ta ri' ri xuchomaj, xuya' ri utzij panik'aj ¹⁸arech, rumal keb' jastaq che man kk'ex ta uwach man loq' taj che ri Dyos xaq kub'an tzij, e xa jeri', ri uj k'o chi na sib'alaj qachuq'ab' -ri uj che kqatzukuj jun panib'al jawi' kqato' wi qib' - arech qas utz uchapik qib' kqab'an chrij ri eye'b'al che ub'im chqech. ¹⁹Pa we eye'b'al ri', ri uj, chila' k'o wi ri uchuq'ab' ri quxlab'al, jun kowlaj qachuq'ab' che xas naj kok ub'ik chuwach chi apanoq ri jun payu' che uch'uqum qawach. ²⁰Jawije', xok wi nab'e ri Jesus rumal toq'ob'isab'al qawach ri uj; ri are' che kamik ri' junalikalaj nim chuchqajaw rech ri uwachulew jeri' jacha ri ub'antajik ri Melkisedek.

Ri Melkisedek

⁷¹Xa je'uri' we Melkisedek ri', ri rajawinel ri Salem, chuchqajaw rech ri Nimalaj Ub'antajik Dyos, ri are' che xel uloq che uk'ulaxik ri Ab'raham aretaq chi' xtzalej uloq aretaq chi' xech'akatajik ri e'ajawinel, e ri Ab'raham xutewchi'j ri are'; ²e chrech are' xuya' ri alka'al rech ronojel, e ri ub'i' jewa' ucholajil ri': «Ajawinel rech nimalaj suk'il», e xoquje', ri are' ajawinel rech ri Salem, e weri' kub'ij: «Ajawinel rech nimalaj utzil», ³ri are'

man k'o ta utat, man k'o ta unan, man ek'o ta e'ojer taq ratit umam, man k'o ta umajib'al uq'ij e man k'o ta uk'isb'al uk'aslemal; ri are' jeri' jacha ri Uk'ojol ri Dyos; ri are' junalikalaj chuchqajaw.

Ri Melkisedek e ri Ab'raham

⁴Chiwilampe' kamik ri', nimalaj rech ri Melkisedek; ri are' che xya'taj chech ri ch'ak'oj rumal ri qaman Ab'raham. ⁵Qastzij nak'ut, che ri e'uk'ojol ri Levi, ri e'are' che xkik'am ri chuchqajawisanik, ri e'are' k'o kuk' ri utaqanik ri Pixab' che xas kkik'am ri' ri alkab'al chkech ri siwantinimit, wa weri' kub'ij, che kkik'am chkech ri ekachalal, pune'taj, xoquje' ri e'are' e'elenaq ub'ik pa ri ukinaq' ri Ab'raham; ⁶k'atek'uri', ri jun, che xas man k'o ta wi pa ri rija'lil, ri are' xya'taj chrech ri alkab'al che rech ri Ab'raham, k'atek'uri' xutewchi'j ri jun che k'o taq ri chi'nik ruk'. ⁷K'atek'uri', qastzij wi, che ri ch'uti'n, kuk'am ri tewchi'b'al pa uq'ab' ri nim. ⁸K'atek'uri', waral ri', ri e'achijab' che erech kamikal, kya'taj chkech ri alkab'al; k'atek'ut, chila' ri', jun ri' che kjikib'axik chrij che qastzij k'aslik ⁹Xoquje', ri Levi, ri are' che kuk'am ri alkab'al; ri are', xutojo pa ri uwinaqil ri Ab'raham; ¹⁰rumal rech che ri are', k'o chi pa ri ukinaq' ri umam aretaq chi' ri Melkisedek xel ub'i che uk'ulaxik ri are'.

Ri chuchqajaw Levi e ri Chuchqajaw Melkisedek

¹¹Xajek'uri', weta ri tz'aqat ub'antajik, pa ri ukowinem ri uchuchqajawisanik ri Levi k'o wi -rumal che puwi' ri are' okisam ri Pixab' che xya' chkech ri siwantinimit- zjas k'u che, che rajawaxik che kpe chi na jun chik chuchqajaw jeri' jacha ri ucholajil ri Melkisedek e man jeri' taj je' jas ri ucholajil ri A'aron? ¹²-Rumal rech, che xas aretaq chi' xk'extaj ri chuchqajawisanik, rajawaxik wi xk'extaj ri Pixab'- . ¹³Rumal rech, ri are' che kb'ix weri' puwi', ri are' rech jun chik juq'at, e chrech we juq'at ri', man k'o ta jun winaq xpatanajik pa ri tab'al toq'ob'. ¹⁴K'atek'uri', chi q'alaj e eta'matalik, che ri Ajawxel rech ri ujuq'at ri Juda, e puwi' ri ujuq'at ri', ri Mo'ises man k'o ta jun tzij xub'ij puwi', aretaq chi' kch'aw puwi' ri chuchqajawisanik.

Ri ojer Pixab' kanoq, man k'o ta uchuq'ab'

¹⁵Rumal k'u wa', qas utz rilik chi na ri' kqab'ano, we k'o jun chik chuchqajaw kpetik e jeri' jacha ri Melkisedek, ¹⁶e jeri', pune'taj man chuchqajaw taj rumal jun pixab' rech b'aqilal, xane rumal ri uchuq'ab' jun junalikalaj k'aslemal. ¹⁷Qas rumal nak'ut, che b'im we tzij puwi' ri': Ri at, at junalikalaj chuchqajaw rech ri uwachulew qas jeri' jacha ri ucholajil ri Melkisedek. ¹⁸Ruk' weri', xchupataj ri nab'e Pixab', rumal rech che man k'o ta uchuq'ab' e man utz taj. ¹⁹-Rumal rech, che ri Pixab', man k'o ta jun jas uwach xub'ano che tz'aqatalaj utzil- rumal rech, che ri pixab' xa jun okib'al qech pa jun utzalaj qeye'b'al chi na, e rumal we eye'b'al ri', kujqeb' ruk' ri Dyos.

Ri uchuchqajawsanik ri Kristo

²⁰K'atek'uri', weri', xas ruk' uya'ik ri tzij -ri enik'aj chik, xe'uxik echuchqajaw e man k'o ta tzij xya' chkij; ²¹k'atek'uri', ri are', chuchqajaw, rumal rech che ri Are', xuya' ri tzij chrij, e xub'ij chech: Ri Ajawxel xuya' ri utzij chawij, ri Are' man kuk'ex ta wa' weri': Ri at, at junalikalaj chuchqajaw rech ri uwachulew. ²²Xa je k'uri', ri Jesus, rech uchuq'ab' jun utzalaj

chaph'al q'ab' chi na. ²³K'atek'uri', ri enik'aj chik echuchqajawib', sib'alaj ek'i', rumal rech che are ri kamikal kb'anow chkech che man loq' taj kekanaj pa junalik k'aslemal. ²⁴K'atek'ut, ri Are' k'o jun junalikalaj chuchqajawisanik ruk' che man kk'extaj ta wi. ²⁵Rumal k'u wa' weri', kqilo, che ri are' kkwonik kuya' ri junalikalaj kolotajem chkech ri jachintaq che rumal ri Are' ke'opan ruk' ri Dyos, rumal rech che k'aslik pa junalik arech kch'aw ruk' ri Dyos rech toq'ob'isab'al kiwach.

Ri tz'aqatalaj ub'antajik ri Chuchqajaw rech ri kaj

²⁶Jeri' ub'antajik ri Nimalaj chuchqajaw che rajawaxik chqech ri uj: Tyoxlaj ub'antajik, suk'il, ch'ajch'oj, tasatalik apanoq chkech ri e'ajmakib', nimalaj paqab'an chi na chuwach ri kaj, ²⁷man rajawaxik ta chrech che ronojel q'ij kuchi'j jun tab'al toq'ob' jacha ri enim taq chuchqajawib'; che rajawaxik chkech; nab'e, rumal ri kimak e'are', e pa ri ukab' rumal ri kimak ri siwantinimit e weri' xas pa junalik xb'antaj rumal, aretaq chi' xuchi'j rib'. ²⁸Ri Pixab' ke'u'uxisaj enim taq chuchqajawib', e ri e'are' ejujun taq achijab' che ri etuqa'r; k'atek'uri', ri tzij che xya' ub'ixik, chuwach chi aq'anoq ri Pixab', tz'aqatalaj ub'antajik kub'an chrech ri k'ojolxel chub'eq'ij chub'esaq.

Ri k'ak' Chuchqajaw e ri k'ak' Tyoxlaj K'olib'al

⁸Ri nimalaj uk'u'x ri tzij che qataqem uloq ub'ixik, are we ri', che ri uj, k'o jun Nimalaj Qachuchqajaw; ri are' t'uylinaq pa ri rikyaq'ab' ri utem ri Nimalaj chikaj ²ri are', ajpataninel chrech ri tyoxlaj k'olib'al e chrech ri Qastzijlaj Panib'al, che are ri Ajawxel xyakowik e man jun ta winaq xyakowik. ³Rumal rech, che ronojel Nim Chuchqajaw, xokisaxik arech kuchi'j ri sipanik e ri taq tab'al toq'ob', xajek'uri', rajawaxik che ri are' k'o jun jas uwach kuchi'j. ⁴Weta ri Jesus k'o chuwach ri ulew, ri are' man chuchqajaw ta ri', rumal rech che ek'o chi ejujun che kkichi'j ri jetaq sipanik jeri' jacha kuta ri Pixab'; ⁵ri e'are' ri', kkipatanij ri uwachb'al e ri umu'j ri jastaq rech ri chikaj; jeri' jacha xub'ij ri Dyos chech ri Mo'ises aretaq chi' xumajij uyakik ri Panib'al: Chawilampe' e chab'ana' ronojel jeri' jacha ri xk'ut chawach puwi' ri juyub'.

Ri chaph'al uq'ab' ri Kristo

⁶K'atek'ut, kamik ri', ri Kristo k'o jun nimalaj upatan, rumal rech che ch'awel puwi' jun utzalaj chaph'al q'ab' chi na, e we chaph'al q'ab' ri', wokotajinaq puwi' utzalaj taq chi'nik chi na. ⁷Weta ri nab'e chaph'al q'ab', man k'o ta uyab', man rajawaxik ta jun ukab' chaph'alq'ab' ri'. ⁸Ri are', kuch'a jun tzij e kub'ij chkech:

Kpe na jujun taq q'ij, kcha ri Ajawxel, ri in, kuk' ri rachoch ri Isra'el e ri rachoch ri Juda, kinb'an chi na jun k'ak' chaph'al q'ab'. ⁹Man jun chaph'alq'ab' taj jeri' jacha ri xinb'an kuk' ri kitat, pa ri jun q'ij, che ri in xe'inchap che kiq'ab' e xink'am kib'e arech ke'el uloq pa ri Egipto. Rumal rech, che ri e'are', man xekanaj ta kan pa we chaph'al nuq'ab' ri', xoquje' ri in xe'inya kanoq; kcha ri Ajawxel. ¹⁰We chaph'al q'ab' ri' kinb'an na ri' kuk' ri rachoch ri Isra'el, chuwach chi apanoq we jetaq q'ij ri', kcha ri Ajawxel: Kinkoj na ri', ri taq nupixab' pa ri kichomanik, kint'iq na ri' pa ri kanima', e in ri', ri in Kidyos e ri e'are', e'are enusiwantinimit ri'. ¹¹Pa taq we q'ij ri', man rajawaxik ta ri' che jun winaq kuk'ut we tzij ri' chkiwach ri e'uwinaq, on chuwach ri rachalal, e kub'ij: «Chach'ob'o uwach ri Ajawxel»,

rumal rech, che konojel ri' kkich'ob' nuwach, xas k'a pa ri ch'uti'n ub'ik e kopan na ruk' ri nab'e'al chkech. ¹²Rumal rech, che ri in kinsach na uwach ri' ri ketzelal, e man kinna'taj ta chi ri' ri kimak.

¹³Aretaq chi' kub'ij «k'ak' chapb'alq'ab'», xuq'alajisaj na k'ut che q'e'l ri nab'e. K'atek'uri', ri q'el e ri man utz taj, xas ksachitaj na uwach ri'.

Ri Kristo kok pa ri Tyoxlaj K'olb'al chikaj

⁹Ri nab'e chapb'alq'ab', xoquje' k'o ri uq'ijilanik e k'o jun uk'olib'al b'anom waral chuwachulew. ²Rumal rech che xsuk'umaxik jun panib'al chrij ri nab'e panib'al, e chupam we k'olib'al ri' k'o ri chajb'al e ri mexa, e chuwach ri mexa k'o ri jetaq kaxlanwa, we k'olib'al ri' ub'i': Tyoxlaj Ub'antajik. ³K'atek'uri', chrij ri uk'ab' payu' k'o jun panib'al che ub'i' ri Tyoxlaj Ub'antajik chkixo'l ri Etyoxlaj taq kib'antajik, ⁴chila' k'o wi ri k'olib'al rech ri utzalaj taq kunab'al ri k'olib'al rech ri q'an pwaq e ri tem rech ri chapb'alq'ab' che ronojel ch'uqutalik uwi' chech q'an pwaq, e chuwach k'o jun q'an pwaqalaj q'eb'al che k'o ri mana chupam, ri uch'imi'y ri A'aron che xtuxnik e ri jetaq mexa rech ri chapb'alq'ab'. ⁵K'atek'uri', puwi' ek'o ri anjelib' che erech q'ijil, che ruk' ri kimuj kkich'uq uwi' ri ja'marisab'al. K'atek'uri', kamik ri', man are ta ucholexik wa' ronojel weri'.

⁶Ronojel, jewa' ub'anom weri'; ri echuchqajawib', ke'ok ronojel q'ij pa ri nab'e panib'al, arech kkib'an ri kichak kipatan rech q'ijlanik. ⁷K'atek'ut, pa ri ukab' panib'al, xuwi' ri Nim Chuchqajaw kokik e xa jumul pa ri jun junab' kokik ruk' ri kik'el che rech sachib'al umak ri are' e ri kimak ri siwantinimit. ⁸Ruk' weri', ri Tyoxlaj Uxlab'xel kuk'utu, che ri ub'e ri Tyoxlaj K'olb'al man jaqal taj, aretaq chi' k'o na ri nab'e panib'al. ⁹Wa' weri', jun wachib'al rech taq we q'ij ri kujriqitaj wi kamik ri'; rumal rech pa taq we q'ij kamik ri', kqaya' na jujun taq sipanik e jujun taq tab'al toq'ob' che man kkowin taj kusuk'umaj pa rech wi ri are' che ktzukun chech ri Dyos; ¹⁰e weri' xaq Pixab' rech ri b'aqilal, che kuch'a puwi' ri wa, ri uk'ya', ri atinem e ronojel weri', rajawaxik wa' kk'is weri' chi k'a pa ri uq'ij ri jun k'ak' chik.

¹¹K'atek'uri', ri Kristo, xokisaxik Nimalaj Chuchqajaw rech ri utzalaj taq jastaq che kpe na chwe'q kab'ij, weri', rumal jun nimalaj e utzalaj panib'al che man uq'ab' ta winaq xb'anowik e man k'o ta rech we uwachulew chrech, ¹²xok xas pa jumul pa ri Tyoxlaj K'olib'al; man ruk' ta kikik'el ri e'alaj taq k'isik' on ruk' kikik'el ri emam taq wakax; xane xokik ruk' ri ukik'el, e jeri' xkowinik xuloq' chqech jun junalikaj kolotajem. ¹³Xa jek'uri', we ri kikik'el ri ek'isik' e ri kikik'el ri emam taq wakax, e xoquje' ri kichajil ri eko'l taq wakax che katukixik pakiwi' ri e'ajmakib', kuya' ri ch'ajch'ob'elil chech ri kib'aqil, ¹⁴nimalaj ch'ajch'ob'elil chi na ri' kuya' ri ukik'el ri Kristo; che rumal ri Junalikaj Uxlab'xel, xuchi'j rib' ruk' nimalaj uch'ajch'ojil chuwach ri Dyos; ri are', kusaqarisaj na ri' ri qachomab'al, kuchup na uwach ri' ri kaminaq taq qachak, arech ri uj kujq'ijilan na chech ri k'aslik Dyos.

Ri k'ak' chapb'alq'ab' pa ri ukik'el ri Kristo

¹⁵Rumal k'u wa' weri', ri are', are ch'awel puwi' jun k'ak' chapb'alq'ab'; xpe ri ukamikal arech kuloq' taq ri makaj rech taq ri nab'e chapb'alq'ab', e jachintaq esik'italik, kkik'amo ri junalikaj echb'al che b'im chkech. ¹⁶Rumal rech, che jawi' k'o wi jun wuj ri xub'ij kanoq ri winaq xkamik rajawaxik che kq'alajanik ri ukamikal ri xb'anow kanoq we wuj ri'. ¹⁷Ri wuj che xub'ij kanoq ri winaq xkamik, xuwi' kchakunik e xuwi' utz aretaq chi' xkamik ri xb'anow rech. Man kchakun taj e man k'o ta upatan aretaq chi' k'as na ri xb'anowik. ¹⁸Xa

jek'uri', ri nab'e chapb'alq'ab' xtitikaj ri umajib'al xas ruk' kik'el. ¹⁹Aretaq chi' xb'itaj rumal ri Mo'ises ronojel taq ri upixb'anik ri Pixab' chkech nimalaj konojel; xuk'am ukoq ri kikik'el ri ek'ak' taq mam wakax e ri kikik'el ri ek'isik' ruk' ri joron; ri jun kyaqarinaq rismal chij e ri jun jipib'al; xuchikej ri wuj chech, xuchikikej rib' ri are' e xe'uchikikej konojel ri winaq. ²⁰K'atek'uri' kub'ij; are wa' ri kik'el rech ri chapb'alq'ab' che are ri Dyos xkojow chiwech. ²¹Xoquje' xuchikikej ri panib'al e ronojel ri jastaq che kokisax pa ri q'ijilanik. ²²Jeri' jacha kub'ij ri Pixab', ronojel kch'ajch'ob'exik ruk' ri kik'el, e we man k'o ta kik'el, man k'o ta utzil ri'. ²³Rumal k'u wa' weri', nab'e, utz che ri jastaq uwachib'al ri jastaq kriqitaj chikaj, kch'ajch'ob'exik jacha weri'; e pa uk'ab', utz che kch'ajch'ob'exik ri kriqitaj wi chikaj; k'atek'ut, ruk' jun utzalaj tab'al toq'ob' chi na chuwach ri tab'al taq toq'ob' che rech we uwachulew. ²⁴Rumal rech na k'uri', ri Kristo, man xok ta pa jun Tyoxlaj K'olib'al che uq'ab' winaq xb'anowik, jun k'olib'al che xa uwachb'al ri qas Tyoxlaj K'olib'al; xane xokik chi pa ri kaj arech kamik ri', ri are' kk'oji' chuwach ri Dyos rech toq'ob'isab'al qawach ri uj. ²⁵E man xa ta kuchi'j rib' k'i taq mul jacha kub'an ri Nim Chuchqajaw, che kok ronojel junab' pa ri Tyoxlaj K'olib'al e ruk' kik'el che man ukik'el ta ri are'; ²⁶weta jeri', chi rajawaxik na k'uri' che k'i taq mul kuriq k'ax chi qas pa ri umajib'al uloq ri uwachulew. K'atek'uri', kamik ri', si xa pa jumul xuq'alajisaj ri uq'ijil pa ri uk'isb'alil, arech kuchup uwach ri makaj aretaq chi' si are are' kokik tab'al toq'ob'. ²⁷Jeri', jacha ri kib'anik ri winaq, che xa jumul kikamik, k'atek'uri' ke'ok chuwach ri q'atb'altzij. ²⁸Xoquje', je nak'uri' ri Kristo, ri are' xujach rib' chi xa pa jumul arech kuchup uwach kimak ek'i siwan taq tinimit; k'atek'uri', pa ukamul, kuk'ut chi na rib' ri' -aretaq chi' man k'o ta chi rech chech ri makaj-chkiwach ri jachintaq keye'm arech kuya' ri kolotajem chkech.

**Man k'o ta chi upatan
ri ojer taq tab'al toq'ob'**

¹⁰Pa ri Pixab', che xuwi' k'olik ri umuj ri meb'il che kpe na; man kriqitaj ta ri' pa ri are' ri kriqitaj choq'ijisaj; ri pixab' man k'o ta jumul ri' kkowinik kub'an utz chkech ri keqib' ruk' ri Dyos ruk' nik'aj taq tab'al toq'ob' che kchi'x ronojel taq junab'. ²Weta jeri', ¿la man xkik'is ta k'u uchi'xik ri' ri jetaq tab'al toq'ob', rumal rech che ri epatanijel chech we q'ijilanik ri', ri e'are' xas e'utzalaj taq winaq chik chi pa ronojel q'ij e chi keta'm pa kech wi che man k'o ta chi jun makaj?

³Man jeri' ta k'ut; ruk' taq ri tab'al toq'ob' che kchi'xik chi pa ronojel junab', kna'tisaxik ri jetaq makaj, ⁴rumal rech, che ri kikik'el ri emam taq wakax e ri kikik'el ri ek'isik', man kkowin ta ri' kuchup uwach ri jetaq makaj. ⁵Rumal k'uri', aretaq chi' ri Kristo kok pa we uwachulew ri' kub'ij:

Ri at, man xawaj ta jun tab'al toq'ob', man xawaj ta jun sipanik; k'atek'ut, ri at xab'an jun nub'aqilal. ⁶Man xak'amowaj ta ri jetaq holcaustos e ri jetaq tab'al toq'ob' rech chupub'al uwach ri jetaq makaj. ⁷K'atek'uri', ri in xinb'ij: Je', ri in, inpetinaq -rumal rech che b'im panuwi' in pa ri wuj- arech kinb'ana' ri in, Dyos, ri arayib'al.

⁸Nab'e kub'ij: Ri jetaq tab'al toq'ob', ri jetaq sipanik, ri jetaq holcaustos, ri jetaq tab'al toq'ob' che kuchup uwach taq ri makaj, man xak'amowaj taj -k'atek'uri', ronojel weri', xchi'xik jeri' jacha kub'ij ri pixab'-. ⁹K'atek'uri' -kutz'aqatisaj chi ukoq-: Je', ri in, inpetinaq che ub'anik ri arayib'al. Ri are' kuchup uwach ri nab'e ucholajil arech kuya'o kukoj ri ukab' ucholajil. ¹⁰K'atek'uri', rumal we jun rayib'al ri', ri uj, ujtyoxrisam, rumal che chi xa pa jumul, ri ub'aqil ri Jesukristo xokik tab'al toq'ob'.

Utzil ri utab'al toq'ob' ri Kristo

¹¹Qastzij nak'ut, ronojel chuchqajaw, tak'al ronojel taq q'ij che uchi'xik ri jetaq tab'al toq'ob' e weri' man k'o ta jumul ri' kkwonik kuchup uwach ri jetaq makaj, ¹²k'atek'uri', ri Are' xuchi'j xa jun chi tab'al toq'ob' rech chupb'al uwach ri jetaq makaj, k'atek'uri', xt'uyi' pa ri rikyaq'ab' ri Dyos ¹³e reye'm chi k'ate' na, ri e'uk'ulel ke'okisaxik etem chuxe' raqan. ¹⁴Ruk' xa jun chi sipanik, ri are', chkech ri etyoxlaj taq winaq, chi pa junalik xub'an tz'aaqat e'utz chkech. ¹⁵Ri Tyoxlaj Uxlab'xel, kub'ij che qastzij weri', aretaq chi' kub'ij:

¹⁶Are wa' we chapb'alq'ab' che kinb'an na wa' kuk' ri e'are', kinb'an wa' chuwach chi aq'anoq ri nik'aj taq q'ij kanoq, kcha ri Ajawxel:

Ri in, kinkoj na wa', ri jetaq nupixab' pa ri kanima', e kint'iq' na wa' pa ri kichomab'al.
¹⁷*E man kna'taj ta chi ri' chwech ri kimak e ri ketzela.*

Ri kojoniq

¹⁸K'atek'uri', aretaq chi' chuputajinaq chi uwach ri makaj, man k'o ta chi jun tab'al toq'ob' ri' kb'anik rech uchupik uwach ri makaj. ¹⁹Xa jek'uri' e'achalaxik, ri uj k'o ri qachuq'ab', arech kujok pa ri Tyoxlaj K'olib'al rumal ri ukik'el ri Jesus, ²⁰rumal rech ri k'ak' e k'aslakaj b'e che xujaq ri are' chqawach, weri' kb'antajik rumal ri payu' -e ri payu', are ri ub'aqil-. ²¹K'atek'uri', k'o jun chuchqajaw ajawinel, k'amal b'e pa ri Rachoch ri Dyos. ²²Chujqib' b'a' qas ruk' ronojel qanima', ruk' tz'aaqatalaj qakojonik, ruk' jun ch'ajch'ojlaj qanima' chuwach ronojel itzel chomanik, e ruk' jun ch'ajch'oj b'aaqilal che ich'ajom ruk' tzintzojlaj ja'. ²³Utz uk'olik b'a' chqab'ana' ri eye'b'al, rumal rech, ri are' che xuya' ri utzij, xas man kuk'ex ta ri' ri utzij. ²⁴Chujok b'a' il chb'il taq qib', arech ri uj, uj utz pa ri loq'oq'eb'al k'u'x e uj utz pa taq ri qachak; ²⁵miya' b'a' kanoq ri mulin ib', jacha k'amaninaq chkech ejujun winaq; xane chiya'a' b'a' ichuq'ab' chb'il taq iwib' e weri' chinimarisaj chi na ub'anik aretaq chi' kiwilo che naqaj chik k'o wi ri q'ij che kpetik.

Ri makaj

²⁶Rumal rech, we ri uj, xas pa qanima' kk'iy uloq ub'anik ri makaj, aretaq chi' qak'amom chik ri saqalajtzij; man k'o ta jun chi tab'al toq'ob' ri' che kuchup uwach ri jetaq makaj. ²⁷Ri are' che jewa' kub'ano ri', xuwi' k'o chi ri' chuwach jun xib'ib'alaj jas uwach, chuwach ri q'atojtzij e chuwach ri xib'ib'al royowal ri q'aq', che xas aninaq ri' ke'utijej ub'ik ri e'itzel taq winaq. ²⁸¿La k'o jun winaq kupaqchi'j ri Upixab' ri Mo'ises? Utz ri' che kkamisaxik, we ek'o keb' on oxib' winaq che kkiya' ub'ixik ri upaqchi'nik. ²⁹¿La man kichomaj taj che nimalaj k'ax chi na ri' chuwach weri', ri taqal chrij ri jun che kutak'ale'j uwach ri uk'ojol ri Dyos e che man kril taj ri utzalaj ukik'el rech ri chapb'alq'ab' ri kub'an tyoxlaj chrech are', e xoquje' che kub'ij ri itzel chrech ri Tyoxlaj Sipanik? ³⁰Ri uj qeta'm uwach ri are' che xub'ij: In in rajaw ri ya'b'al utojb'alil uk'axel, ri in xas kintoj na ri' ri taqalik. Xoquje': Ri Ajawxel kub'an na ri' ri q'atojtzij pakiwi' ri e'uwinaq. ³¹Nimalaj k'isb'al k'u'x, aretaq chi' jun winaq kqaj pa ri uq'ab' ri k'aslik Dyos, rumal ri k'ax.

Jun q'inomal pa ri kaj

³²Chna'taj b'a' chiwech, ri nab'e taq q'ij; aretaq chi' k'o chi ri saqil iwuk'; ri ix jun nimalaj k'ax xk'o'iji' iwuk', ³³k'o jun taq mul, ix k'o chuwach ri yoq'onik e chuwach ri k'ax chkiwach ri winaq; k'o jun taq mul chik, xikuyu e xiya' iwach kuk' ri kb'an k'ax chkech. ³⁴Rumal rech, che ri ix, xina'o e xib'an iwech chrech ri kik'axk'olil ri ek'o pache'; ri ix, ruk' ki'kotemal

xixk'oji'k, aretaq chi' xtoqix ri jastaq iwech, rumal rech che ri ix iweta'm che k'o jun nimalaj iq'inomal chuwach ronojel weri' e jun iq'inomal che xas ko k'olik. ³⁵Misach b'a' kamik ri' ri kub'al ik'u'x, ri ichuq'ab'; wa', k'o jun nim e suk'alaj utojb'alil. ³⁶Ri ix, rajawaxik kk'oji' ikoch'onik pa ri k'ax arech qas kib'an ri kraj ri Dyos e xa jek'uri' ri ix kich'ak ri' ri uchi'nik ri Are'.

³⁷Rumal rech che xa jub'iq chik; qas xa nitz'alaj jub'iq chik; ri Are' che kpe na, xas kpe na ri' e xas chanim ri' kpetik.

³⁸K'atek'uri', ri suk'laj nuwinaq, k'o uk'aslemal ri' pa ri ukojonik; e we kanimajik; ri wuxlab'al man kki'kot ta ri' ruk' ri are'.

³⁹K'atek'uri', ri uj man kujanimaj ta wa', man uj rech ta ri sachib'al ib', ri uj, uj winaq che k'o ri' ri qakojonik arech kqakol ri quxlab'al.

**Ri kikojonik ri Ab'el, ri Henok, ri No'e,
ri Ab'raham...**

¹¹Ri kojonik, are ujikib'alil ri qeye'b'al; are are' ri k'amb'ejab'alil chech ri jastaq che man kilitaj ta uwach. ²Rumal ri are', sib'alaj xelab'ajixik ri eqati't qamam.

³Rumal ri kojonik ri uj kqach'ob'o, che ri nimalaj uwachulew xb'antajik ruk' jun utzij ri Dyos, e jek'uri', ri jastaq che kqil uwach uj, xel uloq ruk' ri man kqil ta uwach.

⁴Rumal ri kojonik, ri Ab'el xuya' chrech ri Dyos jun tab'al toq'ob' che are nimalaj ub'anik chi na chuwach ri rech ri Ka'in; e rumal k'u wa' weri', ri are' suk'il ku'chuxik rumal ri Dyos, aretaq chi' utz xilitaj ri usipanik, e jeri' nak'ut, rumal weri', pune'taj che ri are' kaminaq chik, ri ukojonik xas kch'aw na puwi'.

⁵Rumal ri ukojonik, ri Henok xk'am ub'ik, xa jek'uri', man xril ta ri kamikal, man xriqitaj taj, rumal rech che xk'am ub'ik rumal ri Dyos. Rumal rech, che chuxe' taq ri uk'amik ub'ik, ri tz'ib'atalik kuya' ub'ixik puwi' ri are' che utz xub'an chuwach ri Dyos.

⁶K'atek'uri', aretaq chi' man k'o ta ri qakojonik, xas man loq' ta ri' utz kujril wi ri Dyos. Rumal rech che jachin kqib' ruk' ri Dyos, rajawaxik ri' kkojonik che k'o ri Dyos; e che ri Dyos, kuya' na ri' ri utzil chkech ri ketzukun chrech ri are'.

⁷Rumal ri ukojonik ri No'e xreta'maj rumal ri Dyos ri jastaq uwach che maja' kilitajik, ruk' jun kojonikalaj xib'irikil chuwach ri Dyos, xub'an jun jukub', arech ke'ukol ri e'uwinag e'ajpaja k'olib'al. Rumal ri ukojonik xub'an q'atojtzij puwi' we uwachulew e ri are' xe'uxoq echb'anel chech ri suk'il che kriqitaj rumal ri kojonik.

⁸Rumal ri ukojonik, ri Ab'raham xnimanik chrech ri Dyos aretaq chi' kutaq ub'ik arech kb'e k'a jun ulew che kya'taj na chrech pa echb'anik; k'atek'uri', xel ub'ik, xb'ek e man reta'm taj jawi' kb'e wi. ⁹Rumal ri ukojonik, xb'inkatik pa ri ulew che xb'ix chrech, e pa ri ulew ri', jun kaxlan winaq ri are'; ri are' kjeqi' pa taq panib'al; xoquje' jeri' xub'an ri Isa'ak e ri Jakob', ri e'are' che xoquje' e'echb'anelab' chrech ri chi'nik. ¹⁰Ri Ab'raham, kreye'j ri nimalaj tinimit che tz'aqatalik qas chuxe' uloq, e che are ri Dyos ajtz'aqal rech. ¹¹Rumal ri ukojonik, ri Sara, xoquje' xkowinik xalk'uwa'lanik chi aretaq chi' man ujunab' ta chik, rumal rech che ri are', xuchomaj che man kuk'ex ta ri' ri utzij ri xchi'n weri' chrech. ¹²Rumal k'u wa' weri', chi xa ruk' jun winaq che naqaj chik k'o wi chrech ri kamikal, xe'alax wi ek'i' rija'lil, sib'alaj ek'i' jacha ri ch'imil pa kaj; e man loq' taj ke'ejelaxik jacha ri sanyeb' chuchi' ri polow.

¹³Ri e'are', xekam pa ri kikojonik, e xas man xkil ta wi ri ub'im kanoq ri chi'nik: xuwi naj xkiyaw apanoq jun rutzil uwach, k'atek'uri' xkib'ij che xas ekaxlan wi e xa eb'inel xa ek'ownel cho we uwachulew. ¹⁴Ri jeri' kkib'ij, utz uk'utik kkib'ano che tajin eb'enaq che utzukuxik jun kulew. ¹⁵Weta are xechoman puwi' ri jun ulew che xkiya' kanoq; xekowinik

na k'uri' weta xetzalij pa we ulew ri'. ¹⁶K'atek'ut, ri e'are' keye'm chi na jun utzljaj ulew pa ri kaj. Rumal k'uri', ri Dyos man kk'ix ta chkech ri e'are', aretaq chi' kub'ij che are Are' Kidyos; rumal rech che usuk'umam chkech jun nimalaj tinimit.

¹⁷Rumal ri ukojonik, ri Ab'raham xkajmexik pa ri k'ax e xuchi'j ri Isa'ak ri xuwi uk'ojol; ri are' che xuk'am ri chi'nik, ¹⁸che xas puwi' ri are' b'im chech: Rumal ri Isa'ak, ri at kk'oji' awija'lil. ¹⁹Kuchomaj, che nimalaj kowinnel ri' ri Dyos che ke'uwa'lajisaj na ri' ri ekaminaqib'; rumal k'u wa' weri', xya'taj chi na ri uk'ojol Isa'ak chrech, e ri are' xokik jun wachib'al.

²⁰Rumal ri ukojonik ri Isa'ak xuya' ri tewchib'al chrech ri Jakob' e chrech ri Esa'u e xas are kril apanoq ri utz taq junab' che kpe na ri'. ²¹Rumal ri ukojonik, ri Jakob' aretaq chi' kamikal chik kub'ano, xe'utewchi'j konojel ri uk'ojol ri Jose, xulukb'a' rib' e xuq'oyb'a' ri ujolom cho ri uch'imiy. ²²Rumal ri ukojonik ri Jose, aretaq chi' naqaj chik k'o wi ri uk'isb'alil, xuna'tisaj ri kiq'axeb'al ri eralk'uwa'l ri Isra'el, e xtaqan kan puwi' ri taq ub'aq.

²³Rumal ri ukojonik, ri Mo'ises aretaq chi' jun alaj noch', ri are' xwaxik oxib' ik' kumal ri unan utat, rumal rech che xkilo che jun utzalaj loch', e ri e'are', man xkixib'ij ta kib' chuwach ri uwuj ri ajawinel. ²⁴Aretaq chi' tz'aqat winaq chik ri Mo'ises; rumal ri ukojonik xupaqchi'j we kb'ix chrech, che ri are' ral jun umi'al ri Fara'on, ²⁵are utz chuwach che k'o pa ri k'ax kuk' ri e'uwinaj ri Dyos chuwach che kuk'aslemaj pa keb' oxib' q'ij ri uje'lal ri makaj, ²⁶xuchomaj, che are nimalaj q'inomal ri' ri itzel uyoq'ik xb'an ri Kristo chuwach ri uq'inomal ri Egipto, rumal rech che ri are', are uya'om apanoq ri uwoq'och chrij ri utojb'alil kya'taj na chrech. ²⁷Rumal ri ukojonik, xuya' kan ri Egipto e man xuxib'ij ta rib' chrech ri royowal ri ajawinel; ri are' ko xtaki'k qas jeri' che kril ri jastaq uwach che man loq' taj kqilo. ²⁸Rumal ri ukojonik ri are' xrok'owisaj ri Pasku'a e xuchikij ri kik'el, arech ri kamisanel man ke'uchap ta ri e'unab'e'al ri Isra'el. ²⁹Rumal ri kikojonik xeq'ax pa ri Kyaq polow je' jas chaqi'jilaj ulew, k'atek'uri' ri e'ajegipto aretaq chi' xkaj che xoquje' jeri' kkib'ano; xe'ub'iq ub'i ri polow.

³⁰Rumal ri kikojonik ri jetaq utapya ri Jeriko xtzaq ub'ik, aretaq chi' ri e'are', wuqub' q'ij chik sutim kij. ³¹Rumal ri ukojonik, ri ixoq Rajab' che kech nim ch'uti'n, man xkam ta kuk' ri man kekojon taj, rumal rech che pa ja'maril xe'uk'ulaj ri winaq che xa ke'etzalinoq.

³²K'atek'ut, ¿jas chi na kinb'ij? Rumal rech che man jamal ta wa' weta kinwaj k'o kinb'ij chi na puwi' ri Gede'on, ri B'arak, ri Samson, ri Jefte, ri David, ri Samue'l e ri eq'axel utzij ri Dyos, ³³wa' we e'are' ri', rumal ri kikojonik, xkikasaj taq ajawib'al xkib'an ri q'atojtzij; xkik'am taq ri chi'nik, xkitz'apij kichi' ri ekaj; ³⁴xkikasaj ri uchuq'ab' ri k'yaqb'al taq q'aq'; xe'animaj chuwach ri upuchi' taq ri ch'ich' rech ch'o'j; k'o sib'alaj kichuq'ab'; man eyawab' ta chik; k'o sib'alaj ukowil ri kanima' pa ri ch'o'j, e xkipaqchi'j kiwach ri ekaxlan taq ajch'o'jab', ³⁵ejujun ixoqib', xk'astaj kiwach ri ekikaminaqib'. Ejun chkech ri ekaminaqib' xb'an nimalaj taq k'ax chkech pa ri kib'aqil, man xkaj taj xetzoqopitajik rumal rech che kkaj jun utzalaj k'astajib'al wachaj chi na. ³⁶Enik'aj chik xkich'ijo che ketz'eb'ex kiwach e ri kirapuxik, xoquje' ri kijit'ixik ruk' ch'ich' e che xe'okisax pache'; ³⁷xek'yaq che ab'aj, xequpixik xekamisaxik ruk' taq uch'ich' ch'o'j; ri e'are' eb'innel xkib'ano e ech'uqutalik ruk' utz'umal chij on ruk' utz'umal k'isik'; ri e'are' man k'o ta jun jastaq kech; ri e'are' ek'o pa ri k'ax kumal nikaj chik; sib'alaj kb'an k'ax chkech e keyoq'ik kumal ri e'itzel taq winaq. ³⁸We winaq ri', man e'utz taj chuwach we uwachulew; xeb'e pa taq tz'inalik ulew, pa taq juyub', pa taq ri pek, pa taq ri ab'aj. ³⁹Konojel ri e'are', kne'b'a' k'o jun utzalaj tzij kb'ix pakiwi' rumal ri kikojonik; ri e'are' man xkiriq ta ri chi'm kanoq. ⁴⁰Ri Dyos, xas uchoman chi uloq jun utzalaj jas uwach chqech ri uj, arech ri e'are' man ke'opan taj we man uj k'o uj kuk'.

Ri Kristo

12¹Rumal weri', ri uj, ek'o chqawach ek'i e e'utzalaj taq winaq; xa jek'uri', rajawaxik che ri uj kqak'yaq ub'i ronojel eqa'n e ri makaj che kusutij qij ri uj, arech qas ruk' qachuq'ab' kqakoj anim pa ri qab'e ²e are qas chqila' ri unimal qakojonik, ri Are' che are umajib'al e are uk'isb'alil ri qakojonik, ri Are' che man kkanaj ta kan pa ri uki'kotemal, xane are xuchi'j jun ripb'al, man xuxib'ij ta rib' chuwach ri etzelal; e kamik ri' k'o pa ri rikyaq'ab' ri utem ri Dyos. ³Chixchoman b'a' chrech ri Are', che xuch'ij we k'ax ri' chi pa kiq'ab' ri e'ajmakib', arech ri ix man kixtzaq taj rumal rech che man k'o ta uchuq'ab' ri iwuxlab'al. ⁴Ri ix, pa ri ukojik ichuq'ab' chuwach ri makaj, man ikoch'om taj kixopan chi k'a pa ri kik'el.

Ri uchomanik ri Dyos

⁵¿La man ixkanajinaq ta kan pa ri tzij che rech ichuq'ab' kb'ix chiwech, jeri' jas ixalk'uwa'laxelab'?: Nuk'ojol, mawetzalaj uwach ri yajanik rech ri Ajawxel; mub'an keb' ak'u'x aretaq chi' katuyajo. ⁶Rumal rech, che ri jun che loq' chuwach ri Ajawxel, xas kyaj wi rumal ri are', k'atek'uri' kuk'ajisaj kiwach konojel ri eralk'uwa'l che eloq' chuwach. ⁷Kiriq k'ax, rech utzil chiwech. Jeri' jacha ixalk'uwa'laxelab' kub'an ri Dyos chiwech, ¿jachin jun alk'uwa'lxel k'olik, che ri utat man kuk'ajisaj ta uwach? ⁸We man kuk'ajisaj ta iwach, jeri' jacha kub'an chkech konojel; ri ix, xa ix ralk'uwa'l ri' ruk' chi jun ixoq e man ix ralk'uwa'l ta ri' pa ri uk'ulanem. ⁹K'atek'uri', ri uj ek'o na ri eqatat ri xeyo'w ri qab'aqilal e che ri kkik'ajisaj qawach, k'atek'uri', ri uj, keqanimaj ¿la man kujniman ta k'u ri' chech ri Tatxel che erajaw ri e'uxlab'al, che are nimalaj chuwach weri', arech ri uj kk'oji' ri qak'aslemal? ¹⁰K'atek'uri', ri eqatat, xkik'ajisaj qawach jeri' jacha ri usaqil pa ri kichomab'al e'are', e xa rech keb' oxib' junab'; k'atek'ut, ri Are', kub'an weri' chqech arech kk'oji' ri tyoxalaj ub'antajik quk'. ¹¹Qastzij nak'ut, aretaq chi' kyaj jun, man k'o ta ri' ri ki'kotemal quk', xane kujb'ison ri'. K'atek'ut, pa jun q'ij chik, kuya' ri' ri utzalaj suk'il chkech ri kkichakuj ub'e'al weri'. ¹²Rumal k'u wa' weri' chiwa'lisaj b'a' ri iq'ab' che kaminaq e ri ich'ek che man k'o ta uchuq'ab', ¹³e chisuk'umaj b'a' ri k'ax taq b'e chrech ri iwaqan; arech man ksach ta ri ch'oko'; xane are utz ri' che kkunatajik ri are'.

Ri k'ax chrech ri itzel winaq

¹⁴Chitzukuj b'a' ri ja'maril e ri tyoxlaj k'aslemal kuk' konojel: we k'o jun man k'o ta weri' ruk', man kril ta uwach ri Ajawxel. ¹⁵Qas chixok b'a' il che rilik arech man k'o ta jun winaq che mata k'o ri usipanik ri Dyos ruk'; chiwila' b'a' arech man k'o ta jun k'alaj urab' che' katuxnik uloq e kub'ana' k'ax chiwech e rumal ri are' kub'ana' itzel ronojel ri q'or. ¹⁶Qas chiwila' b'a' arech man k'o ta jun itzel winaq che kub'an ri itzel taq jas uwach, jeri' jacha ri Esa'u, che xa rumal jun rikil, xujal ri pixb'anik taqal chrij ri are' rumal rech che nab'e'al K'ojolxel ri are'. ¹⁷Iweta'm chik, jas ri aninaq xub'an chik aretaq chi' xraj che krechb'ej chik ri tewchi'b'al, k'atek'uri' xpaqchi'x ub'ik; e man xkowin ta che uk'exik ri chomanik, pune'taj chi ruk' roq'ej xraj weta xkowinik.

Ri keb' chapb'alq'ab'

¹⁸Ri ix, man xixqib' ta ruk' jun jas uwach che kilitaj uwach: che q'aq', che q'equ'mal, che nimalaj q'equ'm; nimalaj kaqiq', ¹⁹che roq'ob'al ri trompeta, roq'ob'al taq tzij; k'atek'uri' ri xetow weri', xkitz'onoj arech man kech'ab'ex ta chi jumul ruk' weri'.

²⁰Rumal rech, che man kekowin taj kkich'ij we pixab' ri': Ri jun che kuchap na ri juyub', pune'taj jun awaj, xas chik'yaqa'b'a' ri ab'aj chrij. ²¹Ruk' ri nimalaj taq k'ax che xkilo, ri Mo'ises xub'ij: Ri in sib'alaj kinxib'ij wib' e tajin kinb'irb'itik. ²²K'atek'ut, ri ix, xixqib' ruk' ri Ujuyub'al ri Si'on pa ri utinimit ri k'aslik Dyos, ruk' ri Ujerusalem ri kaj, e kuk' ri sib'alaj e'anjelib', pa jun nimaq'ijalaj mulin ib'; ²³kuk' ri winaq che enab'e'al e che k'o ri kib'i' pa ri kaj, ruk' ri jun chi Dyos, q'atb'altzij chrech ronojel uwachulew, kuk' ri kuxlab'al ri esuk' taq winaq, ri e'are' che e'utzalaj pa ri uk'isb'alil, ²⁴e ruk' ri Jesus, ri are' che q'axeltzij chech ri k'ak' chapb'alq'ab'; ruk' jun kik'el che kuya' ri suk'il e che are utz chi na chuwach ri ukik'el ri Ab'el. ²⁵Qas chiwila' iwib', arech ri ix mipaqchi'j ri utzij ri Are'; rumal rech, che ri jachintaq xkipaqchi'j ri utzij ri jun che xuya ub'ixik jujun taq pixab' pa ri uwachulew, man xekowin taj xe'animaj chuwach ri k'ax; are ne' nimalaj man kujkowin ta ri' ri uj kujanimajik we kqapaqchi'j uwach ri Are' che qas pa ri kaj kujuch'ab'ej uloq. ²⁶Ojer kanoq, ri uch'ab'al Are' xusilob'isaj ri uwachulew. K'atek'uri', kamik ri' kub'ij we tzij chqech ri': Chi pa jumul chik, ri in, kinsilob'isaj chi na ma xuwi ta we uwachulew, xane xoquje' ri kaj. ²⁷Pa jumul chik ri', ri kub'ij we tzij ri'; che ri jastaq uwach che kusilob'isaj na uwach ri Are', xas kk'extaj na uwach ri', rumal rech che we jastaq uwach ri' xa b'anom; e kk'extajik, arech are kkanajik ri jastaq che xas man kk'extaj ta wi. ²⁸Xa jek'uri', we ri uj, xqak'amowaj jun Ajawib'al che man kk'extaj ta uwach, rajawaxik e utz nak'uri' ri' che qas kqak'ol we sipanik ri', e ruk' we sipanik ri' chqaya'a' b'a' chrech ri Dyos jun q'ijilanik che utz chuwach ri are', ruk' jun kojonikalaj k'aslemal e ruk' xib'rikil. ²⁹Rumal rech, che ri Qadyos, ri are' jun q'aq' che ronojel kuk'atisaj ub'ik.

Jujun utz taq tzij

¹³Chixkanaj b'a' pa loq'oq'eb'al ik'u'x chb'il iwib'. ²Msach b'a' chiwech che sib'alaj utz we jun winaq kroqxa'nij rib' choja e kik'ulaj uwach, rumal na k'ut weri', ejujun xekik'ulaj e'anjelib' e man xketa'maj taj. ³Chna'taj b'a' chiwech ri ek'o pache', chib'ana' b'a' che, ix k'o kuk' e'are' pa ri che'; chna'taj chiwech ri jetaq k'ax kb'an chkech, rumal rech che xoquje' ri ix k'o jun ib'aqil. ⁴Nim chiwila' wi ri k'ulanem e ri ch'at rech k'ulanem chib'ana' b'a' che xas man k'o jun jas uwach itzel chuwach. Rumal rech che ri Dyos, kub'an na ri' q'atojtzij puwi' ronojel itzel k'aslemal e puwi' ri mak ruk' achi ixoq. ⁵Utz ri pwaq, k'atek'ut miloq'oq'ej uwach; chixki'kot b'a ruk' ri jastaq che k'o iwuk'; rumal rech, che ri Dyos ub'im: Ri in, man katinya' ta kanoq e man katinwonob'a' ta kanoq; ⁶xa jek'uri', ri uj kujkownik kqab'ij ruk' qachuq'ab': Ri Ajawxel, are are' ri Qakolonel; ri in man k'o ta kinxib'ij wib', ¿jas kkownik ri' kub'an jun winaq chwech?

Ri Jesus Kristo, ri are' ojer, ri are' kamik ri' e xoquje' chub'eq'ij chub'esaq

⁷Msach b'a' chiwech ri ek'amal taq ib'e, ri e'are' che xkib'ano arech ri ix xita ri utzij ri Dyos, qas chiwila' b'a' ri kik'aslemal pa ri uk'isb'alil arech ri ix kk'o'ji' ri ikojonik, jeri' jacha ri kikojonik ri e'are'. ⁸Ri Jesus Kristo, ri are' ojer, ri are' kamik ri' e xoquje' chub'eq'ij chub'esaq. ⁹Mijal b'a' ri ib'e rumal jujun kaxlan taq tzij; rumal rech, che are utz che ri anima' k'o uchuq'ab' pa ri sipanik; e man are ta utz ri' che ktij ri jetaq wa che man k'o ta utz xub'an chkech ri xetijowik. ¹⁰Ri uj k'o jun qatab'al toq'ob' che jawi, ri e'ajpatanijel pa ri panib'al, man ya'tal ta chkech arech kewa' ri e'are' chila'. ¹¹Ri e'awaj; che ri kikik'el, kuk'am ub'i ri Nim Chuchqajaw pa ri Tyoxlaj K'olib'al, arech kub'an ri tab'al toq'ob' rech kuchup uwach ri makaj; ri kib'aqil man kk'atisax ta pa ri ek'o wi ri winaq. ¹²Rumal k'u wa'

weri', xoquje' ri Jesus, arech ri Are' ke'utyoxrisaj ri winaq ruk' ri ukik'el, ri are' xuq'axej ri k'ax man pa ri tinimit taj, xane xuq'axej ri k'ax chrij apan ri tinimit. ¹³Xa jek'uwa', arech, uj k'o uj ruk' ri are', chujel b'a' uloq pa ri tinimit, chqeqaj b'a' uloq ri retzalaxik uwach are'; ¹⁴rumal rech, che ri uj, man k'o ta jun junalikaj qatinimit waral pa we uwachulew, xane tajin kqatzukuj ri jun che kpe na chweq kab'ij. ¹⁵Chi rumal b'a' ri Are', ronojel taq q'ij, chqaya' b'a' chech ri Dyos jun tab'al toq'ob' rech q'ajajenik utzalaj taq tzij; wa weri', are wa' ri uwach, che kech ri jetaq chi'aj che kkiq'ijilaj ri ub'i'. ¹⁶K'atek'uri', chna'taj b'a' chiwech, che rajawaxik ri jetaq sipanik chkech ri e'achalaxik, chiya'a' b'a' jun pwaq chkech konojel; wa' weri' jun utzalaj tab'al toq'ob' chuwach ri Dyos.

Chinimaj b'a' kitzij ri e'inimal

¹⁷Chinimaj b'a' kitzij ri e'inimal e chik'ama' uq'ab' ri keqe'le'n, ri e'are echajinelab' chrech ri iwuxlab'al, jeri' jacha kta na ri' chkech piwi' ri ix pa ri kiq'atojtzij; che'inimaj b'a' arech kixkichajij ruk' ri ki'kotemal e man ruk' ta k'isb'al k'u'x; weta jeri', man k'o ta jun utz ri' kuk'ama' uloq chiwech ri ix. ¹⁸Chixch'aw b'a' paqawi' ri uj ruk' ri Dyos, rumal rech che ri uj qas qajikib'am che utz ri uchomanik ri qanima', e kqaj che utz kqab'ano pa ronojel jas uwach. ¹⁹Chi ruk' ronojel wanima' kinta chiwech qas chib'ana' b'a' weri', arech man naj ta chik k'o wi che ri in kintzalix ub'i iwuk'.

Ri Dyos rech ri Utzil

²⁰K'atek'uri', ri Dyos rech ri Utzil, ri Are' che are xb'anowik che xas chkixo'l ri kaminaqib', ri Qajawxel Jesus, che Nim Ajyuq' chkech ri chij, rumal ri ukik'el rech ri junalikaj chapb'alq'ab' ²¹kuya' ta b'a' chiwech ronojel utzil, arech qas kib'ano ri kraj are', e ri are', kub'an wa' pa ri uj ri utz chuwach Are' chi rumal ri Jesus Kristo, che chrech are' ri q'ijil chub'eq'ij chub'esaq. Amen.

²²Kinta b'a' chiwech achalaxik, qas chib'ana' b'a' we tzij ri' che rech chuq'ab', xane xa jub'iq' kintz'ib'aj chiwech. ²³Chiweta'maj b'a', che ri qachalal Timote'o, ri are' xtzqopix uloq. We aninaq kpe uloq, kinb'e ub'i' ri' ruk' ri are' arech kixinwila' ix. ²⁴Chiya'a' jun rutzil kiwach konojel ri ek'amal taq ib'e, xoquje' chkech ri etyoxlaj taq winaq; konojel ri e'ajitali'a, kkiya' apan jun rutzil iwach!

²⁵Chk'o'ji' ta b'a' iwuk' iwonojel ri nimalaj sipanik!